

ประสิทธิผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม*

EFFECTIVENESS OF EDUCATIONAL MANAGEMENT IN PHRARIYATTIDHAMMA PALI
SECTION OF THE SANHGA IN SAMUTSONGKHRAM PROVINCE

พระมหากันตินันท์ กนตสีโล

Phramaha Guntinun Guntasilo

วัดแก้วฟ้า จังหวัดสมุทรสงคราม

Wat Kaew Fa, Samut Songkhram Province

E-mail: kantinanhengsakul@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ประสิทธิภาพ และแนวทางการพัฒนา ประสิทธิผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นเชิงคุณภาพ พบว่า เจ้าคณะพระสังฆาธิการ ให้ความสำคัญมากขึ้น ครูผู้สอนมีพอเพียง มีเทคนิคการสอน มีการอบรมเทคนิคการสอนแบบสมัยใหม่ มีการจัดตั้งกองทุนสหบาลีศึกษาประจำจังหวัด เจ้าคณะพระสังฆาธิการระดมทุนจากคณะสงฆ์สนับสนุนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนบาลีได้มีการกำหนดการวางแผนเกี่ยวกับสื่อวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ภายในสำนักเรียนเป็นประจำทุกปี มีระบบการบริหาร 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไป

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; การจัดการ; การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

Abstract

The objective of this thesis was to study general conditions, effectiveness, and development of the effectiveness of Phrapariyattidhamma Pali Section education management of the Sangha in Samut songkhram province, using qualitative research the Ecclesiastical Governor gave more priority to personnel. There were an adequate number of teachers with teaching techniques. Teachers and educators have been trained in modern teaching techniques. Interdisciplinary Pali Studies School Fund was established in province. The Ecclesiastical Governor did fund-raising through the Sangha to support Phrapariyattidhamma School in Pali Section. Pali Studies school

* Received March 13, 2021; Revised April 18, 2021; Accepted September 5, 2021

scheduled annual planning for all media equipment and tools using in school. Management has been divided into 4 functions: Academic Management, Budget Management, Personnel Management, Administration Management.

Keywords: Effectiveness; Management; Education in Phrapariyattidhamma Pali Section

บทนำ

บาลี เป็นชื่อของภาษาที่รักษาพระพุทธพจน์ ซึ่งเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เป็นวัฒนธรรมทางภาษาที่อยู่คู่กับหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามิให้ผิดเพี้ยนหรือวิบัติสูญหายไป ทำให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่นมาจนถึงสมัยปัจจุบัน เพียงแต่สมัยพุทธกาลเรียกว่าภาษามคธตามชื่อของแคว้นมคธที่พระพุทธเจ้าทรงใช้เป็นศูนย์กลางของการประกาศหลักคำสอนของพระองค์ แต่ไม่ได้เรียกว่าภาษาบาลี ดังเช่นปัจจุบัน การศึกษามคธหรือบาลีในสมัยนั้น คือการศึกษาพระพุทธพจน์จากพระพุทธเจ้าโดยตรง ภาษามคธหรือบาลีเป็นภาษาที่ชาวมคธใช้พูดสื่อสารกันอยู่รอบข้างพระพุทธเจ้า เป็นภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถรู้และเข้าใจความหมายได้โดยง่าย การศึกษาหลักไวยากรณ์ของภาษามคธหรือบาลีจึงไม่มีความจำเป็นมากนัก เพราะแม้ไม่ศึกษาหลักไวยากรณ์ของภาษา ก็สามารถเข้าใจสาระสำคัญของคำสั่งสอนได้เป็นอย่างดี (พระมหาฉลาด ปริญาโณ, 2530)

ในการสังคายนาครั้งที่ 5 พระพุทธทศเถระกับพระมหาติสสเถระเห็นความเสื่อมทรามแห่งพระพุทธศาสนา จึงได้นัดประชุมพระสงฆ์ 1,000 รูป ปรารภเหตุนี้กระทำให้สังคายนาพระธรรมวินัยที่มหาวิทยาลัย โดยมีพระพุทธทศเถระเป็นประธาน มีพระมหาติสสเถระเป็นผู้วิชันฯ พระเจ้าวัฏฏคามณีอภัยเป็นศาสนูปถัมภก ทำอยู่ 1 ปี จึงสำเร็จ และได้มีการจารึกพระไตรปิฎกเป็นอักษรลงในใบลาน นับว่าเป็นครั้งแรก ที่ใช้อักษรเป็นเครื่องจดจารพระพุทธวจนะทั้งสิ้น และนับเป็นสังคายนาครั้งที่ 2 ในลังกาทวีป (พระกวีวรรณ (จันทน์ ชุตินธโร), 2556)

ในประเทศไทยการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นการศึกษาดั้งเดิมที่คณะสงฆ์ดำเนินการมาเป็นลำดับจนถึงปัจจุบัน มีระบบและระเบียบการ อันเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่รัดกุมเป็น การศึกษาที่อยู่ภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์ มีผลการศึกษาเป็นที่ยอมรับของประชาชนโดยทั่วไป มีเกียรติประวัติและเกียรติภูมิที่ผู้ศึกษาได้รับอย่างสูงส่ง และถือเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์โดยเฉพาะ มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตบุคลากรของพระศาสนาเพื่อรับใช้พระศาสนา (พระธรรมปัญญาภรณ์ (สุชาติ สุชาติ), 2549)

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของจังหวัดสมุทรสงคราม มิได้มีการรวมหลาย ๆ สำนักภายในจังหวัดมาเรียนร่วมกัน หากแต่มีการจัดการเรียนการสอนที่สำนักเรียนของวัดตนเอง จึงทำให้มีแนวคิดในการจัดการศึกษาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกันออกไป ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ผู้เรียนไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาแผนกนี้เท่าที่ควร และผู้เรียนด้านพระปริยัติธรรมแผนกบาลีลดน้อยลง จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ปรากฏออกมาในแต่ละปีการศึกษาค่อนข้างต่ำ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาระดับปริญญาต่างๆ ของสำนักเรียนคณะจังหวัดสมุทรสงคราม ในแต่ละปี การศึกษานั้นมีจำนวนผู้สอบได้น้อยลงแสดงให้เห็นว่า การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของสำนักเรียนคณะจังหวัดสมุทรสงคราม ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จึงต้องได้รับการ ปรับปรุงแก้ไขอีกมาก

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับที่ผู้วิจัยมีสังกัดใน คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม จึงสนใจศึกษาเรื่อง “ประสิทธิผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยใช้เป็น สารสนเทศเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์สืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์จังหวัด สมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์จังหวัด สมุทรสงคราม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของ คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กำหนดขอบเขตเนื้อหา ตามแนวคิด ทฤษฎี 4M ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านอุปกรณ์เครื่องมือ และด้านการ บริหารจัดการ ผู้วิจัยได้กำหนดเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญ (Key Informants) จากผู้ที่มี คุณลักษณะสอดคล้องกับสาระสำคัญของการวิจัย จำนวน 17 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในครั้งนี้เป็น แบบสัมภาษณ์ (Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structured) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ นำข้อความ จากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้อง กับวัตถุประสงค์การวิจัย วิเคราะห์คำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้ เทคนิคการวิเคราะห์ ประกอบบริบท

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัด สมุทรสงคราม พบว่า มีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิผลของการจัดการศึกษา ให้ผู้เรียนบาลีมีความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาหลักสูตรบาลีมากยิ่งขึ้น แต่การจัดการศึกษานี้ยังมีปัญหาที่ต้องแก้ไข ทั้งด้าน บุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านอุปกรณ์เครื่องมือ และด้านการบริหารจัดการ

2. ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามพบว่า ด้านบุคลากร เจ้าคณะพระสังฆาธิการ ให้ความสำคัญมากขึ้น ครูผู้สอนมีพอเพียง มีเทคนิคการสอน มีการอบรมเทคนิคการสอนแบบสมัยใหม่ มีการเสริมขวัญและกำลังใจให้กับครูผู้สอน การเรียนการสอนนั้นมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นจากอดีตที่ผ่านมา ด้านงบประมาณ มีการจัดตั้งกองทุนสหบาลีศึกษาประจำจังหวัด เจ้าคณะพระสังฆาธิการระดมทุนจากคณะสงฆ์สนับสนุนโรงเรียน พระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีการตั้งคณะกรรมการหรือโครงสร้างด้านงบประมาณอย่างชัดเจน มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายอย่างเป็นระบบตามแบบมาตรฐาน มีบัญชีรายรับ-รายจ่ายรายเดือน และสรุปเป็นรายงานประจำปี ด้านอุปกรณ์เครื่องมือสำนักเรียนบาลีได้มีการกำหนดการวางแผนเกี่ยวกับสื่อวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ภายในสำนักเรียนเป็นประจำทุกปี โดยดูจากความต้องการของครูผู้สอนและของนักเรียนเป็นหลัก ให้ความสำคัญเพียงพอต่อความต้องการ ด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหารดูแลในการบังคับบัญชาบุคลากร ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษาบาลีนั้น แบ่งการบริหารเป็น 4 ด้าน คือ การงานบริหารทางด้านวิชาการ การบริหารงานทางด้านงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ ด้านบุคลากร ควรจัดให้มีการอบรมเพื่อเพิ่มทักษะความสามารถด้านต่าง ๆ หรือไปศึกษาดูงานจากสำนักเรียนอื่น ๆ ให้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน ด้านงบประมาณ พระสังฆาธิการ ควรมีการดูแลจัดหางบประมาณและการจัดใช้งบประมาณ ควรมีการจัดตั้งประธานและคณะกรรมการในการดูแลด้านงบประมาณ และโครงสร้างทางด้านงบประมาณที่เด่นชัดมากขึ้น ควรมีการใช้จ่ายงบประมาณด้วยความคล่องตัว โปร่งใส และตรวจสอบได้ ควรจัดทำรายการใช้จ่ายบันทึกบัญชีรายรับและรายจ่ายในแต่ละเดือน สรุปรายรับรายจ่ายทั้งตลอดปีการศึกษา ด้านอุปกรณ์เครื่องมือ ควรจัดหาจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์หรือสื่อ การเรียนการสอนที่ทันสมัย ควรทำบัญชีเพื่อบันทึกจำนวนของสื่อการเรียนการสอน คอยรักษาดูแล และตรวจเช็คให้อยู่ในสภาพที่ดี ถ้ามีการชำรุดเสียหายจะได้จัดการซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพที่ดี ควรมีการจัดอบรมแก่ครูผู้สอนในเรื่องของสื่อการเรียนการสอนสมัยใหม่มากขึ้น ด้านการบริหารจัดการ ควรมีคณะกรรมการในการดูแลให้ความสำคัญ และมีการบริหารจัดการในทิศทางเดียวกัน ควรมีนโยบายมอบให้แต่ละสำนักเรียนเพื่อดำเนินการตาม

อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายได้ผล ดังนี้ ด้านบุคลากร พบว่า พระสังฆาธิการระดับปกครองภายในจังหวัดสมุทรสงครามควรที่จะมีความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจ หมั่นออกตรวจเยี่ยมตามคอยดูแลช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ครูผู้สอนหรือนักเรียน คอยดูแลด้านปัญหาต่าง ๆ และช่วยเจ้าสำนักเรียนแก้ไขปัญหา ผู้บริหารสำนักเรียนบาลีควรมีการจัดครูผู้สอนให้สอนตามความสามารถ

หรือตามความถนัดในวิชาที่ตนเองสอน ควรมีการจัดอบรมครูผู้สอน ตรวจสอบการวางแผนการสอนของครูผู้สอนอย่างต่อเนื่อง มีการนิเทศการสอน มีการประชุมเพื่อแนะนำครูผู้สอน ควรมีการจัดการอบรมบาลีก่อนสอบ ควรมีการสนับสนุนให้บุคลากรภายใน สำนักเรียนได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้แก่บุคลากรที่อยู่สำนักเรียนอื่นเพื่อพัฒนาทัศนคติทางการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูโสภณวิราวุธ (นิคม ญฺญวโร) (2557) ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดสุพรรณบุรี” ผลการวิจัยพบว่า มีสำนักเรียนน้อยจนถึงน้อยมาก การศึกษาบาลีเป็นของ ยากลำบากทั้งผู้เรียนและผู้สอนต้องอาศัยความจำและความเข้าใจ หลักสูตร อภิธรรมนั้นค่อนข้างที่จะเน้นเฉพาะความจำ เป็นหลักสูตรที่เน้นความจำ ใครจำได้ก็สอบได้ ใครจำไม่ได้ก็สอบไม่ได้ การเรียนการสอนวิชาบาลี ในต่างจังหวัดมีปัญหาและอุปสรรคมาก ๆ เพราะการเรียนบาลีต้องใช้ ต้นทุนที่ค่อนข้างสูง อุปสรรคเกี่ยวกับสำนักเรียนต่างจังหวัดจะมีสื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอ ด้านงบประมาณ พบว่า พระสังฆาธิการระดับปกครองควรมีการบริหารจัดการด้านงบประมาณให้มีความคล่องตัวและมีอิสระในการใช้จ่ายงบประมาณของแต่ละสำนักเรียน ควรมีการจัดบุคลากรให้เป็นฝ่ายธุรการการเงินเพื่อที่จะเข้ามาจัดการดูแลเรื่องงบประมาณในสำนักเรียนบาลี ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในการดูแลจัดหาและการจัดใช้งบประมาณอย่างชัดเจน มีโครงสร้างทางด้านงบประมาณที่จะใช้ในสำนักเรียนอย่างเด่นชัด สามารถตรวจสอบได้ โดยทางคณะกรรมการจะต้องมีการวางระเบียบให้เป็นระบบที่มีมาตรฐาน และจัดทำรายการใช้จ่ายต่าง ๆ อย่างละเอียด สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวินัยธโรธัญ สุวฑฺฒ (สนขาว) (2561) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี พบว่า ด้านงบประมาณในการจัดการเรียนการสอนงบประมาณในปัจจุบันยังไม่ได้ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้โดย คณะสงฆ์ในจังหวัดร่วมกันสนับสนุนการบริหารงบประมาณต้องจัดให้กับสำนักเรียนตามที่สมควร ด้านเครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ ทางสำนักเรียนบาลีจะต้องมีฝ่ายบุคลากรผู้ดูแลหรือที่เรียกว่าฝ่าย โสตทัศนศึกษาในการจัดหาจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์หรือสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยให้เพียงพอต่อความต้องการของครูผู้สอนและความต้องการของนักเรียน ควรมีการจัดทำบัญชีเพื่อบันทึกจำนวนของสื่อการเรียนการสอนหรือวัสดุอุปกรณ์เหล่านั้นอย่างชัดเจน จะต้องหมั่นตรวจตราวัสดุและ สื่อการเรียนการสอนเหล่านั้นอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดอบรมแก่ครูผู้สอนในเรื่องของวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนสมัยใหม่ ต้องคอยรักษาดูแลและตรวจเช็คให้อุปกรณ์เหล่านั้นอยู่ในสภาพที่ดีอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวิชาญ นราธิป (แก้วพิพัฒน์) (2558) ได้วิจัยเรื่อง “สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่” ผลการวิจัยพบว่า ควรนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ควรจัดการอบรมบาลีก่อนสอบ สร้างแรงจูงใจให้ ผู้ศึกษาเห็นคุณค่าของการเรียน ด้านการบริหารจัดการ สำนักเรียนบาลีจะสามารถมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีได้นั้น การบริหารจัดการถือเป็นหัวใจสำคัญในการดูแลรับผิดชอบในงานด้านต่าง ๆ ของทางสำนักเรียน มีคณะกรรมการในการดูแลเรื่องการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

มีการบริหารจัดการการศึกษาของสำนักเรียนบาลีในแต่ละแห่งภายในจังหวัดให้มีทิศทางเดียวกัน มีการหมั่นตรวจเยี่ยมสำนักเรียนต่าง ๆ โดยพระสังฆาธิการระดับปกครอง รวมทั้งให้การสนับสนุนในการจัดการเรียน การสอนพระบาลี รับทราบถึงปัญหาและอุปสรรคภายในสำนักเรียนต่าง ๆ และร่วมแก้ไขกับเจ้าสำนักเรียนบาลี สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาศรวุฒิ สิริวิณโณ (จิตรจำนงค์) (2557) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผลการวิจัยพบว่า ควรให้ความสำคัญกับนักเรียนและครูสอนอย่างเต็มที่ ควรมีการปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนให้มีความน่าสนใจ ดึงดูดให้ผู้เรียนมีอารมณ์ร่วมในการเรียนมากขึ้น มีการสนับสนุนด้านงบประมาณที่เพียงพอ และควรมีการจัดอบรมเพื่อเพิ่มทักษะการสอนให้แก่ครูสอน ควรจัดซื้อ จัดหาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยอย่างเพียงพอ มีการจัดอบรมครูสอนให้มีความรู้ความเข้าใจในการนำสื่อการเรียนการสอนมาใช้ให้เกิดประโยชน์เต็มที่

องค์ความรู้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ผู้วิจัยได้สังเคราะห์งานวิจัยดังแสดงในแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 ประสิทธิผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม

ประสิทธิผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย ด้านบุคลากร ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับปกครองให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีการนิเทศการสอนภายในสำนักเรียน จัดให้มีการอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ด้านเทคนิคการสอนการสอน กำหนดโครงสร้างบุคลากรและขอบข่ายการทำงาน และอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพระบาลี ด้านงบประมาณ ได้แก่ จัดตั้งกองทุนสนับสนุนสำนักเรียนบาลีในจังหวัดสมุทรสงครามอย่างเป็นระบบ มีคณะกรรมการดำเนินงานด้านงบประมาณอย่างเป็นระบบ และมีมาตรฐาน มีระบบการตรวจสอบบัญชีรายรับ-รายจ่ายตามแบบมาตรฐาน และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนร่วมสนับสนุนการศึกษา ด้านอุปกรณ์เครื่องมือ ได้แก่ สื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่สอน มีการใช้สื่อการเรียนการสอนสมัยใหม่ในการจัดการเรียนการสอน มีการจัดการอบรมการใช้สื่อการเรียนการสอนสมัยใหม่ หมั่นตรวจตราวัสดุและสื่อการเรียนการสอนเหล่านั้นอย่างสม่ำเสมอ และมีวัสดุอุปกรณ์เพียงพอต่อความต้องการ ด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ มีคณะกรรมการในการดูแลเรื่องการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีการบริหารจัดการสำนักเรียนบาลีภายในจังหวัดให้มีความนโยบายและทิศทางเดียวกัน พระสังฆาธิการระดับปกครองให้ความสำคัญ มีการหมั่นตรวจเยี่ยมสำนักเรียนต่าง ๆ รับทราบถึงปัญหาอุปสรรคภายในสำนักเรียน ต่าง ๆ และร่วมแก้ไขกับเจ้าสำนักเรียนบาลี และมีการจัดสวัสดิการให้แก่ครูผู้สอนและนักเรียนบาลี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์ควรจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ช่วยสนับสนุนส่งเสริมการบริหารจัดการเรียนการสอนของบุคลากรอาจารย์ผู้สอน หรือไปศึกษาดูงานจากสำนักเรียนต่างสำนัก ควรมีการอบรมครูผู้สอนให้ได้มาตรฐาน
2. จากผลการวิจัยงบประมาณ รัฐบาลควรจัดงบประมาณในการสนับสนุนสำนักเรียนบาลีเพื่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ควรมีระบบวางแผนการจัดการงบประมาณในการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

เจ้าคณะพระสังฆาธิการฝ่ายปกครองภายในจังหวัดควรให้ความสนใจออกตรวจเยี่ยมให้กำลังใจดูแลช่วยเหลือสอบถามถึงปัญหาและร่วมแก้ไขอุปสรรคต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. คณะสงฆ์ควรศึกษาการบริหารจัดการสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่ประสบความสำเร็จเพื่อเป็นข้อมูล ที่จะนำมาปรับปรุงให้สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีภายในจังหวัดของตนเองมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

2. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาการบริหารจัดการการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของจังหวัดอื่น เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลการบริหารจัดการการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- พระกวีวรรณ (จำนงค์ ชุตินธโร ป.ธ.9) (2556). *วิชาศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวินัยธรอริษฐ์ สุวฑฺฒ (สนขาว). (2561). *การพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูโสภณวีรานุวัตร (นิคม ญฺฐวโร). (2557). *ประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดสุพรรณบุรี* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปัญญาภรณ์ (สุชาติ สุชาติ). (2549). *ประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดปากน้ำ พุทธศักราช 2549*. กรุงเทพฯ: หจก สดาร์กรูป.
- พระมหาฉลาด ปริญาโณ. (2530). *คู่มือการเรียนบาลีไวยากรณ์*. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.
- พระมหาวิชาญ นราธิโป. (2558). *สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาศรุตม์ สิริวณฺโณ (จิตรจำนงค์). (2557). *การบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดสุราษฎร์ธานี* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.